

memorii | jurnale

Tatiana Niculescu este scriitoare, autoare a biografilor documentare *Mistica rugăciunii și a revolverului: Viața lui Corneliu Zelea Codreanu* (2017), *Mihai I, ultimul rege al românilor* (2016), *Regina Maria: Ultima dorință* (2015), toate apărute la Humanitas, și a romanelor *Tăierea fecioarelor*, *Spovedanie la Tanacu*, *Noaptea Patriarhului*, *Povestea domniței Marina și a basarabeanului necunoscut*. Romanul ei de debut, *Spovedanie la Tanacu* (Humanitas, 2006), semnat Tatiana Niculescu Bran, a devenit piesă de teatru în dramatizarea autoarei și în regia lui Andrei Șerban. Același roman a stat la baza filmului *După dealuri*, care a obținut premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul de Film de la Cannes în 2012. Între 1995 și 2008, Tatiana Niculescu a fost redactor, prezentator și apoi redactor-șef al secției române a BBC World Service.

TATIANA NICULESCU

---

*Ei mă consideră
făcător de minuni*

VIATA LUI
ARSENIE
BOCA

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Art Group

© HUMANITAS, 2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Niculescu, Tatiana

„Ei mă consideră făcător de minuni“: viața lui Arsenie Boca /

Tatiana Niculescu. – București: Humanitas, 2018

ISBN 978-973-50-6097-8

281.95

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021/311 23 30

Argument

Cine este Arsenie Boca? Dacă cineva s-ar fi ostenit să pună această întrebare cu treizeci de ani în urmă, puțini ar fi știut să răspundă în vreun fel. Pusă în zilele noastre, întrebarea primește nenumărate răspunsuri: un sfânt, Sfântul Ardealului, un făcător de minuni, un vindecător, un vrăjitor, un călugăr luminat, un ascet intelectual, un ocultist, un impostor etc. Oricare ar fi răspunsul, chipul lui Arsenie Boca reprodus de pe o fotografie de tinerețe te întâmpină pretutindeni: la piață, la spital, în autobuz, în taxi, la supermarket, pe tarabe, în librării, la frizerie, în instituții publice și private, adică oriunde cineva speră că omul acesta are puterea de a face viața mai bună, mai frumoasă, mai ușoară și de a alina suferința de orice fel. Este, cu siguranță, mai prezent în viața multor credincioși decât Iisus Hristos.

Pe internet circulă petiții pentru canonizarea lui. Firme de turism fac oferte de pelerinaj la Prislop, promițând că acela e un loc unde se întâmplă minuni. Acum câțiva ani, prin împrejurimile Clujului se vindeau sticlute cu apă vindecătoare de la mormântul lui Arsenie Boca. În cutiile poștale se strecoară câte o coală de hârtie împăturită cu grijă despre mărturia cuiva care l-a cunoscut și care povestește cum Părintele Arsenie l-a lecut de o boală gravă prin puterea rugăciunii. La sfârșitul mărturiei, ți se indică să dai

foaia mai departe dacă vrei să ai și tu parte de binecuvântarea lui Arsenie Boca.

Cine este, așadar, acest om care, mai mult decât oricine în România contemporană, reușește să dea sens și speranță atâtor vieți deznădăjduite, lipsite, altminteri, de orice sprijin din partea instituțiilor statului sau a Bisericii? Este cultul lui o vastă operațiune de marketing religios și-atât? Are viața lui datele recunoscutibile ale vieților de sfinți ai creștinătății? Cum se face că un om preocupat de profunde căutări intelectuale și care s-a declarat în repetate rânduri împotriva „minunismului“ a ajuns să fie asociat atât de insistent cu miracolul, cu fantasticul, cu paranormalul?

Iată câteva întrebări din care a rezultat, până la urmă, această carte. E vorba despre o biografie a lui Arsenie Boca bazată pe documente și mărturii din Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), pe amintiri și evocări publicate de-a lungul timpului în cărți, ziare și broșuri, pe scrierile lui, puține și greu de autentificat, pe o hermeneutică a frescelor pictate de el, pe lecturile lui, atât cât pot fi ele urmărite și intuite de-a lungul vieții sale. Dosarele CNSAS conțin multe declarații făcute de Arsenie Boca cu prilejul diferitelor anchete. Nu există dovezi că i-ar fi fost smulse sub tortură. Conțin, de asemenea, rapoarte ale unor informatori, colaboratori ai Securității sau turnători, precum și declarații ale unor oameni care i-au fost apropiați. Am reținut din dosare date, fapte, situații reale. Am ignorat, în schimb, interpretările, adesea inepte, ale angajaților Securității, preferând să le citesc mai curând printre rânduri decât să le iau în serios.

Biografia este un gen literar de graniță – între document și roman istoric – mai puțin practicat și cunoscut în România, unde se confundă adesea abordarea romanțată, care face portretul idealizat al unei personalități, cu abordarea documentară, prin care se redă literar, dar cât mai aproape

de adevărul istoric, povestea vieții unei personalități. Cartea de față, ca și celelalte biografii pe care le-am scris, aparține, cel puțin în intenția mea, genului biografiei documentare.

Sunt încredințată că, dincolo de procesul de canonizare a lui Arsenie Boca și de controversele pe care acesta le stârnește, dincolo de turismul religios și de politicile bisericești, povestea vieții lui este cel puțin la fel de pasionantă ca un pelerinaj la locurile secrete din noi înșine, unde se nasc deopotrivă spaimile și speranțele.

Jianul din vale

În primăvara anului 1910 ziarele anunță sfârșitul lumii. Cometa Halley va apărea pe cer în luna mai. Coadă ei de gaze toxice va acoperi Pământul și va stinge orice suflare de viață. Cometa se vede, într-adevăr, cu ochiul liber, e fotografiată pentru prima oară și ziarele își dublează tirajele. Oamenii trăiesc zilele din urmă pendulând între panică și o curiozitate grozavă.

Departă de forfota apocaliptică stârnită de presa de peste ocean, care-i ține la curent pe cititori cu cele mai recente declarații ale astronomilor, oamenilor de știință și prezicătorilor, într-un orașel din Carpați, în Imperiul Austro-Ungar, gazetele publică și ele descrieri ale cerului străbătut de „astrul renumit“:

„Priveliștea e splendidă când zarea fermecătoare a cometei se ivește la orizontul de răsărit pe la 2h 15m. Nucleul strălucitor, de mărimea 1-2, trece dreptlineară, de 5-6 grade în lungime, înclinată spre orizont, dar în radiul vector cu Soarele; întreg fenomenul aduce cu apariția din 28 Octombrie 1835, relatată de Arago. Îndemnăm pe cetitori să se convingă de realitate privind ceriul de la răsărit între orele 2-3 dimineața (când e senin). Soarele răsare pe la 4 h după timpul nostru, iar cometa vreo 1h 30 m înainte de Soare.“¹

---

1. *Gazeta Transilvaniei*, anul LXXIII, Brașov, 1(14) Maiu, 1910.

Primii care văd cometa sunt țărani, căci numai pe ei îi „apucă zorile zilei afară la câmp, în cântecul dezmiertător al paserilor, în aerul îmbălsămat al tuturor florilor.”¹ Probabil că cine vede cometa o vede totuși din întâmplare.

Nu însă și pasionații de științe oculte. Ei urmăresc cu atenție corespondențele dintre fenomenele astronomice și fenomenele de natură spirituală. Se vorbește despre o știință a spiritului. Ce taine ascunde apariția cometei? Cum influențează marile mișcări cosmice microcosmosul care este ființa omului? Ideile noi circulă rapid de la un capăt la altul al Imperiului. Se aude că un filozof și ezoterist austriac, Rudolf Steiner, ține conferințe despre înțelesurile adânci ale apariției cometei Halley în evoluția omului. El este inițiatorul unui curent de gândire ce reînvie mistică creștină punând-o în slujba unei științe a spiritului și a unui creștinism fără confesiuni.

La precedentele ei apariții, spune Steiner publicului adunat să-l asculte la Stuttgart, cometa Halley a prevestit iluminismul secolului al XVIII-lea și materialismul secolului al XIX-lea. De aceea, omenirea trebuie să acționeze împotriva influenței acestei comete care îndreaptă conștiința umană spre planul fizic al existenței. Ei bine, soluția este o nouă concepție spirituală despre lume, numită antropozofie.² În același an, 1910, Rudolf Steiner publică una dintre cărțile fundamentale ale acestei științe a spiritului: *Die Geheimwissenschaft im Umriss (Știința ocultă)*, tradusă peste patru ani în franțuzește sub titlul *La Science occulte*. Traducerea o face imediat accesibilă publicului român francofon.

Teoriile antropozofice, metodele de scrutare a mecanismelor minții umane, exercițiile de antrenare a voinței și depășire a limitelor fizice își găsesc drumul spre edituri,

---

1. *Ibid.*

2. Rudolf Steiner, *Apariția lui Christos în Lumea Eterică*, Univers Enciclopedic, București, 2014, p. 121.

chioșcuri, librării și biblioteci și în variante românești. Dincolo de Carpați, la Bârlad, apare revista *Hipnotismul, spiritismul, magia*, redactată de Constantin Kappa Nicolau, și, sub aceeași semnătură, ediția a treia a unui bestseller (cu reeditări până în zilele noastre!) care captase imaginația publicului: *Ocultismul – Curs teoretic și practic asupra magnetismului personal, hipnotismului, fahirismului, magiei etc. Arta de a reuși în orice întreprindere* (Tipografia C.D. Lupașcu, 1910). Un fel de manual de dezvoltare personală merit să le asigure succesul în viață cititorilor dispuși să-i urmeze indicațiile. Această carte va fi citită în secret, generații la rând, de mai toți tinerii ambițioși dornici să răzbească în viață.

Unul dintre ei tocmai se naște, pe 29 septembrie, într-un sat ardelean din Imperiu: Fëlváca, ulterior Vața de Sus. Funcționarul maghiar al primăriei îi consemnează nașterea din părinții Creștina Popa, de 18 ani, cu două clase primare, și un pantofar din Brad, Iosif Petru Boca, trecut în acte și ca Ioszf Peter Boka, cu 11 ani mai în vârstă decât soția sa. În timp ce numele de familie indică îndeletnicirea tatălui: *boka* în maghiară înseamnă gleznă, numele de botez al mamei e un indiciu etnic: în Ardealul vremii, românii ortodocși și greco-catolici se consideră singurii adevărați creștini. Confesiunile calvină, luterană sau romano-catolică asociate cu stăpânirea austro-ungară sunt socotite mai puțin creștine. Creștina este greco-răsăriteană, adică ortodoxă, și provine dintr-o familie de țărani înstăriți. Românii din Transilvania sunt în proporție mai mare greco-catolici (31,1%) decât ortodocși (27,7%)¹, iar vorbitorii de limbă română reprezintă puțin peste jumătate din totalul populației și trăiesc în cea mai mare parte la sate.

Prenumele copilului nu e inspirat din calendarul bisericesc, ci, mai curând, din istoria tumultuoasă și din geografia

---

1. V. Lucian Boia, *Cum s-a românizat România*, Humanitas, 2018, p. 61.

acestei regiuni a Imperiului în care ortodocșii și greco-catolicii sunt uniți în aceeași luptă pentru supraviețuirea și drepturile românilor. Numele înscris în actele oficiale e o adaptare a sunetelor românești la grafia maghiară: Jianu Vălean, adică *Jianul din vale*, devine astfel, în catastifele administrative, Zian Vălean. Cum izvoarele Jiului nu sunt tocmai departe, corespondența onomastică e de la sine înțeleasă. Legenda lui Iancu Jianu este și ea încă vie în sudul Ardealului. Nașterea micului Jianu/Zianu are loc în casa bunicilor materni de pe valea dealului Bujoara: prin urmare, pruncul e un *vălean*.

O altă versiune onomastică ar indica drept origine a numelui Zian o străveche sărbătoare din Dacia romană, Sânzienele (de unde *Sân Zian*), asociată cu ziua Sfântului Ioan Botezătorul, primul om care, având darul vederii spirituale, îl anunță și îl recunoaște pe Hristos, îndemnând lumea să-și schimbe viața. Cum Sânzienele și Sfântul Ioan Botezătorul se serbează pe 24 iunie, iar copilul e născut pe 29 septembrie, această variantă pare puțin credibilă și ține, probabil, de mitologizarea ulterioară a numelui lui Zian.

Funcționarul ungur n-are însă instrucție în științele spiritului și nici nu bănuiește că, prin schimbarea grafiei numelui, inaugurează, de fapt, un destin cu multiple fațete și măști.

Copilul e declarat greco-catolic, după confesiunea tatălui plecat la muncă în America, într-o vreme în care mulți ardeleni trec Atlanticul în căutarea unei vieți mai bune și, de îndată ce-și găsesc de lucru, încep să trimită bani celor de-acasă. Se estimează că numărul românilor emigrați în America, în majoritate țărani, cei mai mulți ardeleni, e de aproximativ o sută de mii și că, an de an, ei trimit în țară echivalentul a peste 30 de milioane de coroane.

Timid și ascultător

America industrială e un tărâm al neprevăzutului. Cine știe ce mai aduce și cometa! Greco-catolicii ardeleni aflați la muncă peste ocean pot fi însă liniștiți: până la urmă, Papa nu a fost tulburat de apariția cometei, după cum titrează ziarul *New York Times* („Pope Not Impressed by Halley's Comet“). Viața își urmează cursul. Încă nu e sfârșitul lumii.

Imigranții sosiți de curând pot cu greu să-și întemeieze familii. Numărul bărbaților depășește cu mult numărul femeilor și „numai unii dintre așa-numiții intelectuali s-au căsătorit cu streine“. Păstrarea „firii românești“ este amenințată de amestecătura străinilor și de mutările lor frecvente dintr-un oraș în altul, în căutarea unui loc de muncă stabil.

Proaspăt înființate, bisericile românești (greco-catolică și ortodoxă) nu au o evidență strictă a enoriașilor, și „poporațiunea românească [...] se premenește mereu cu emigranți noi, cari vin în locul celor ce, după o ședere de câțiva ani, se întorc acasă. Iar numărul celor ce vin este întotdeauna mai mare decât numărul celor ce pleacă acasă“, scrie autorul unui prim articol despre „emigrațiunea română“ în America, din paginile revistei *Luceafărul*. În incinta parohiilor sunt organizate cursuri de învățare a limbii engleze.

Țăranii ardeleni se adaptează din mers, devenind peste noapte muncitori în fabrici. „Mai ales la început, o vreme

oarecare lucrau într-o fabrică, spre pildă din Cleveland, apoi o vreme oarecare în altă fabrică, din Pittsburg sau alt oraș; o vreme oarecare se îndeletniceau cu un fel de muncă, apoi peste câțeva vreme cu alt fel, după cum variau condițiile de traiu și cererea de brațe muncitoare, urmată de plată mai bună.¹ Nu se știe cât a stat în America pantofarul Iosif Boca și nici în ce fabrici a muncit. Ar apărea într-o fotografie făcută în Ohio în 1920: e un ins vânjos, cu mustăți strașnice tunse în furculiță și cu pieptul brăzdat în diagonală de o panglică tricoloră.² Descriind suburbiile orașelor metalurgice americane locuite de imigranți, cronicarul contemporan cu ei al revistei *Lucașfărușul* privește lucrurile cu ochii ardeleanului de la poalele munților Apuseni: „În aceste orașe este veșnic fum. Noaptea orizontul e luminat de para focurilor din topitoare și stropit de o ploaie de scânteii; ziua, cerul e plumburiu de fumul negru ce iese din sutele de coșuri uriașe ale fabricilor. Iarna zăpada numai câteva ceasuri e albă, apoi se amestecă cu scrum. Vara, florile numai câteva ceasuri sunt curate, apoi înnegresc. Frunzele n-au culoarea verzie bogată a frunzelor de la noi, ci sunt galbene și ofilite. Viața stăpânește numai în centrul comercial al acestor orașe. În cartierele locuite de muncitori este tăcere. Casele toate sunt încuiate. Ici-colo de vezi o femeie sau vreun copil – toți căsenii muncesc în fabrică. Numai cătră seară și cătră dimineață, când se face schimbul de muncitori în fabrici – mai este viață și în aceste cartiere. Muncitorii noștri Români, obișnuiți acasă cu munca sănătoasă de la câmp,

1. V. „Românii din America, o călătorie de studii în Statele Unite“, în *Lucașfărușul*, anul XII, nr. 7, Sibiu, 1913.

2. Poza a fost pusă în circulație pe internet de Florin Duțu, autorul unei biografii a lui Arsenie Boca publicată la Editura Floare albă de colț în 2015.

Cuprins

Argument	5
Jianul din vale	9
Timid și ascultător	13
„O anumită înclinație spre singurătate“	18
Educarea voinței	25
Dr. König	30
Student la Belle-Arte	36
Petrache Lupu ori Zelea Codreanu?	41
Un model: Serafim de Sarov	47
Arsenie	52
„M-am văzut silit să primesc preoția“	59
„Sfântul“	65
De-a dreapta lui Dumnezeu	70
Rugăciunea inimii	74
Apostolul tinerilor	81
Cărarea Împărăției	87
Julieta	93
Vremuri tulburi	100
Stareț la Prislop	105
Inspector mănăstiresc	110
<i>Saphyra Moisini Ducis</i>	114
Reeducare	119
La Canal	124
Împotriva „minunismului“	131
Arestat pentru „nedenunț“	138
Alungarea	143
Un cuplu la început de drum	148
„Un om cult care vorbește calculat“	154

Obiectivul Bratu.	159
Iovan	165
„Numai cei care mai întrunesc condițiile“	169
Vălurile spiritului.	176
Biserica și lumea	182
„Vin ca holda bătută de vânt“	189
Bătrânul de pe Strada Privighetorilor	195
Epilog	201